

Τμήμα Μουσικών Σπουδών Α.Π.Θ.
Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ.
Πέμπτη 19 Ιανουαρίου 2012

— *Με αφορμή μια έκθεση...* —

Επιστημονική Ημερίδα
Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Συναυλία με έργα μουσικής δωματίου του

L. v. Beethoven

Οργανωτική Επιτροπή: Εύη Νίκα-Σαμφών,
Γιώργος Σακαλλιέρος, Κώστας Χάρδας

Έναρξη ημερίδας - ώρα 13.00

Έναρξη συναυλίας - ώρα 20.00

Με αφορμή μία έκθεση...
Επιστημονική Ημερίδα
Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Πρόγραμμα

13.00-13.30

Αλεξάνδρα Γουλάκη-Βουτυρά: «Goya - Beethoven».

13.30-14.00

Michael Ladenburger: "Das Autograph von Beethoven-Diabelli-Variationen op. 120. Welcher Informationsgehalt steckt in eine Beethoven-Handschrift?"

14.00-14.30

Εύη Νίκα-Σαμψών: «Ludwig van Beethoven (1770-1827), Εικόνες μιας έκθεσης, στιγμές μιας συνθετικής δημιουργίας».

14.30-15.00

Κώστας Τσούγκρας: «Η επέκταση της μορφής σονάτας στη συμφωνική μουσική του L. v. Beethoven - Μορφολογική και δομική ανάλυση του πρώτου μέρους της τρίτης συμφωνίας, (Eroica, op. 55)» .

15.00-15.30

Θανάσης Τρικούπης: «Σχολιάζοντας το Μπετοβενικό αυτόγραφο του *Κοριολανού*».

15.30-16.00

Μαρία Αλεξάνδρου: «Ο 'Μπετόβεν της Βυζαντινής Μουσικής', Πέτρος Πελοποννήσιος».
Ομάδα Παλαιογραφίας Βυζαντινής Μουσικής από το ΤΜΣ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

16.00-16.15

Ανακοίνωση Υποτροφίας Ελένης Λαζαρίδη, προσφορά στο Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ.

16.15-17.00 Διάλειμμα (καφές)

17.00-17.30

Κώστας Χάρδας: «Ορίζοντας την έμπνευση: Οι επανερμηνείες της μορφής σονάτας στις Σονάτες για πιάνο του Beethoven».

17.30-18.00

Ιωάννης Φούλιας: «Η μουσική του Ludwig van Beethoven μέσα από τα πρώτα κείμενα περί μουσικής μορφολογίας του Heinrich Birnbach (1827-1829)».

18.00-18.30

Γιώργος Σακαλλιέρος: «Η φούγκα στην όψιμη δημιουργική περίοδο του Beethoven».

18.30-19.00

Νίκος Μαλιάρας: «Συγχορδιακές και θεματικές ασυμβατότητες στο συμφωνικό έργο του Μπετόβεν. Μερικές επισημάνσεις».

20.00 - Συναυλία με έργα μουσικής δωματίου του L. v. Beethoven

Όμηρος Γιαβρούμης, βιολί - Θεοδώρα Παναγιωτίδου, τσέλο - Θανάσης Τρικούπης, πιάνο

13.00-13.30

Αλεξάνδρα Γουλάκη-Βουτυρά: «Goya - Beethoven»,

Περίληψη: Περισσότερο από σύγχρονοι, με «κοινή μοίρα». Η ασθένεια της κώφωσης συνδέει τον Francisco Goya (1764-1828) με έναν εντελώς σύγχρονό του «τιτάνα» και ασυμβίβαστο της τέχνης, τον Ludwig van Beethoven (1770-1827). Αλλά η κώφωση και οι συνέπειές της, η τραγική μοίρα που ανοίγει άλλα πεδία ευαισθησίας και θεώρησης της ζωής είναι μόνον το πρώτο εμφανές σημείο επαφής των δύο σπουδαίων δημιουργών, του Goya και του Beethoven. Ο Ναπολέων, ο Ουέλινγκτον, η ταραγμένη Ευρώπη, ο αγώνας για ελευθερία αποτελούν, αντίστοιχα και στους δύο, αφορμές, πηγές δημιουργικής έμπνευσης για περίφημα έργα. Με αφετηρία τις σχετικές εκθέσεις στο Τελλόγλειο Ίδρυμα παρουσιάζεται η προσέγγιση της εποχής από τους δύο καλλιτέχνες.

Η **Αλεξάνδρα Γουλάκη-Βουτυρά** είναι καθηγήτρια του Τμήματος Μουσικών Σπουδών. Σπούδασε αρχαιολογία και ιστορία της τέχνης στο Α.Π.Θ. Διδάκτορας του Πανεπιστημίου της Βόννης. Δίδαξε ιστορία τέχνης στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Α.Π.Θ. Διδάσκει μουσική εικονογραφία στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ., επίσης ιστορία τέχνης και πολιτισμού σε άλλα τμήματα της Σχολής Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ. Δημιούργησε το Αρχείο Μουσικής Εικονογραφίας στο Α.Π.Θ. Μέλος του ICTM και του IMS. Τομείς δραστηριότητάς της, εκτός της Μουσικής Εικονογραφίας, είναι η νεοελληνική τέχνη, η νεοελληνική γλυπτική, το έργο του Γιαννούλη Χαλεπά κ.ά. Από το 1996 είναι Γενική Γραμματέας του Δ.Σ. του Τελλογλείου Ίδρυματος του Α.Π.Θ. και έχει την ευθύνη οργάνωσης και υλοποίησης των προγραμμάτων του. Επιστημονική υπεύθυνη ερευνητικών προγραμμάτων στους τομείς των δραστηριοτήτων της, επιβλέπει διδακτορικές διατριβές και συμμετέχει σε επιστημονικές επιτροπές άλλων συναφών κλάδων. Έχει πολλές δημοσιεύσεις, βιβλία και άρθρα σε τομείς των δραστηριοτήτων της.

13.30-14.00

Michael Ladenburger: "Das Autograph von Beethoven-Diabelli-Variationen op. 120. Welcher Informationsgehalt steckt in eine Beethoven-Handschrift?"

Resümee: Beethovens Autographe, vor allem jene aus den letzten Lebensjahren, sind eine wahre Fundgrube. Sie zeigen anhand ihrer physischen Beschaffenheit (Lagenstruktur der Papierbögen) und der Notation (unterschiedliche Arbeitsschritte, Korrekturen, Ergänzungen etc.) die Genese des Entstehungsprozesses und anhand der Schriftdynamik auch die emotionale Verfaßtheit des Komponisten. Aus der Art der Notation lassen sich Rückschlüsse auf Beethovens Intentionen en detail, auf Spannungsverläufe u.a. ziehen, die jeder Interpret - und auch jeder ernsthaft interessierte Hörer - aufmerksam studieren muß, um zu einer adäquaten Interpretation bzw. zu einem tieferen Verständnis des Werkes zu gelangen. Dies soll am Beispiel der Autographs der Diabelli-Variationen op. 120 aus dem Jahre 1823 veranschaulicht werden, das erst vor kurzem der Öffentlichkeit zugänglich wurde. Pars pro toto soll damit ein Einblick in die Handschriftenkunde bei Beethoven gegeben werden.

Dr. Michael Ladenburger. Studium der Musikwissenschaft und Kunstgeschichte an der Universität Wien und Orgel an der Hochschule für Musik und Darstellende Kunst in Wien. 1979 Lehrbefähigung für Orgel. 1985 Promotion zum Dr. phil. mit einer Dissertation über "Justin Heinrich Knecht (1752-1817). Leben und Werk. Thematisch-bibliographisches Verzeichnis seiner Kompositionen". 1982-1984 Mitarbeiter des Internationalen Quellenlexikons der Musik RISM (Landesstelle Österreich). Seit 1984 wissenschaftlicher Mitarbeiter des Beethoven-Archivs. Seit 1991 verantwortlich für das Museum und die Sammlungen. Zahlreiche Veröffentlichungen über Beethoven, Haydn, Orgelbau, Orgelmusik etc. Herausgabe von Neuausgaben und Faksimiles.

14.00-14.30

Εύη Νίκα-Σαμψών: «*Ludwig van Beethoven (1770-1827), Εικόνες μιας έκθεσης, στιγμές μιας συνθετικής δημιουργίας*» .

Περίληψη: Με αφορμή τα έργα της έκθεσης Μπετόβεν στο Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών, επιχειρείται η προσέγγιση του συμφωνικού ύφους του συνθέτη μέσα από τις μαρτυρίες της εποχής του και την αλληλογραφία του. Όπως τεκμηριώνεται και στην εκτενέστατη βιβλιογραφία, στις συμφωνίες του Μπετόβεν εντοπίζονται τα στοιχεία που διευρύνουν τις διαστάσεις της συμφωνικής μορφής, τόσο ως προς τη γενική διάρθρωση όσο και ως προς την επιμέρους ανάπτυξη της μορφής της σονάτας. Αυτές οι νέες διαστάσεις συνετέλεσαν στη δημιουργία του «μνημειώδους» χαρακτήρα των συμφωνιών της μέσης περιόδου, οι οποίες παρέμειναν πρότυπα συμφωνικών έργων για τους μεταγενέστερους συνθέτες της ρομαντικής εποχής. Το έργο του Μπετόβεν ερμηνεύτηκε ως «η απaráμιλλη, τελευταία φάση μιας μουσικοϊστορικής διαδικασίας», η οποία οδήγησε από το γενικό στο ειδικό του κάθε είδους σύνθεσης και συνεπώς στην ιδιαιτερότητα της μορφής του. Το ειδικό εντοπίστηκε προπάντων στη μοτιβική-θεματική επεξεργασία και τη λειτουργία της στη συνολική διάρθρωση του έργου. Στην προσέγγιση του συμφωνικού ύφους του συνθέτη παρατίθενται ερμηνευτικές απόψεις της σύγχρονης βιβλιογραφίας γύρω από την ανέλιξη της μορφής και του περιεχομένου, την «πολιτική στάση» του συνθέτη και την πρωτοτυπία του «νέου δρόμου» στη συμφωνική γραφή του.

Η **Εύη Νίκα-Σαμψών** είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια Ιστορικής Μουσικολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Πρόεδρος του Τμήματος. Γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε μουσική στο Εθνικό Ωδείο. Ακολούθησαν σπουδές Μουσικολογίας, Θεατρολογίας και Νεώτερης Γερμανικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου (Ludwig-Maximilians-Universität München: Magister Artium και Dr. phil.). Δίδαξε μαθήματα Ιστορικής Μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πατρών. Έχει συνεργαστεί με την Εθνική Λυρική Σκηνή, την *Εκδοτική Αθηνών*, το Γ' Πρόγραμμα της Ε.Ρ.Α. Έχει δημοσιεύσει άρθρα της στο επιστημονικό περιοδικό *Μουσικολογία*. Από τον Σεπτέμβριο του 1991 έχει τακτική συνεργασία με τον Τομέα Εκδόσεων του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών, όπου έχει αναλάβει την επιμέλεια πολλών εκδόσεων του ΟΜΜΑ, στις οποίες έχει δημοσιεύσει πολυάριθμα εξειδικευμένα μουσικολογικά κείμενα. Ερευνητικά πεδία: Μορφολογία και Ανάλυση της Μουσικής του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα, Όπερα και είδη του Μουσικού Θεάτρου, Συνθετική Δημιουργία της Κλασικής Εποχής και του Ρομαντισμού και Νεοελληνική Μουσική. Είναι μέλος της Διεθνούς Εταιρείας Μουσικολογίας (International Musicological Society - IMS) και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου των Φίλων της Ελληνικής Μουσικής Βιβλιοθήκης.

14.30-15.00

Κώστας Τσούγκρας: «*Η επέκταση της μορφής σονάτας στη συμφωνική μουσική του L. v. Beethoven - Μορφολογική και δομική ανάλυση του πρώτου μέρους της τρίτης συμφωνίας, (Eroica, op. 55)*» .

Περίληψη: Η τρίτη συμφωνία του Μπετόβεν ("Ηρωϊκή", έργο 55) αναγνωρίστηκε αμέσως ως ένα σημαντικό έργο αξεπέραστης, ως τότε, έκτασης και πολυπλοκότητας, καθώς όλα τα μέρη της αποκλίνουν κατά απροσδόκητο τρόπο από την πρότερη συμφωνική μουσική του συνθέτη. Το πρώτο μέρος της συμφωνίας είναι ιδιαίτερα "ηρωϊκό" από κάθε άποψη: βασίζεται σε μια σημαντικά επεκτεταμένη μορφή σονάτας η οποία έχει έκταση 691 μέτρα (έκθεση 155 μ., ανάπτυξη 245 μ., επανέκθεση 154 μ., Coda 140 μ.), εμφανίζει μεγάλο πλούτο θεματικών ιδεών και περιέχει εκρηκτικές κορυφώσεις και τολμηρές διαφωνίες. Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να εξηγήσει την επέκταση της μορφής μέσα από την ανάπτυξη και διαφοροποίηση ενός πυρηνικού μοτιβικού υλικού και μιας ιεραρχικής μουσικής δομής, έχοντας ως αφετηρία τη σύγκριση της τελικής παρτιτούρας με τα προσχέδια και τα χειρόγραφα πρόχειρα του συνθέτη.

Ο **Κώστας Τσούγκρας** είναι επίκουρος καθηγητής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών και συνθέτης. Γεννήθηκε στο Βόλο το 1966. Σπούδασε πιάνο, ακορντεόν και θεωρητικά στο Ελληνικό Ωδείο Βόλου. Συνέχισε τις μουσικές σπουδές του στη Θεσσαλονίκη (πτυχίο αντίστιξης,

φούγκας και δίπλωμα σύνθεσης στην τάξη του Χρήστου Σαμαρά). Είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ, στο οποίο και ολοκλήρωσε υπό την επίβλεψη του Δ. Γιάννου τη διδακτορική του διατριβή πάνω στα 44 κομμάτια για πιάνο του Γ. Κωνσταντινίδη. Είναι επίκουρος καθηγητής συστηματικής μουσικολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του ΑΠΘ, μέλος της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών, της ESCOM και της Society for Music Theory και διευθυντής σύνταξης του περιοδικού της ΕΕΜΕ "Μουσικοπαιδαγωγικά".

15.00-15.30

Θανάσης Τρικούπης: «Σχολιάζοντας το Μπετοβενικό αυτόγραφο του Κοριολανού».

Περίληψη: Η Ουβερτούρα *Κοριολανός* γράφτηκε το 1807 για το πεντάπρακτο ομώνυμο Δράμα του Αυστριακού συγγραφέα Heinrich Joseph von Collin (1771-1811). Αυτό αναφέρεται στη ζωή του Γαίου Μαρκίου, Ρωμαίου στρατιωτικού του 5ου π.Χ. αιώνα, ο οποίος ονομάστηκε Κοριολανός από τους συμπατριώτες του ως ένδειξη τιμής, επειδή πέτυχε την κατάληψη της πόλης των Κοριολανών, της πιο σημαντικής πόλης του αντίπαλου έθνους των Ουόλσκων. Όμως είχε τραγικό τέλος όταν επέλεξε να κινηθεί εναντίον της πατρίδας του αφότου δεν επιλέγη για το αξίωμα της υπατείας. Ο σχολιασμός εστιάζει σε λεπτομέρειες που σχετίζονται με τη συνθετική πρακτική και τον τρόπο καταγραφής του μουσουργού. Τα μέσα της εποχής, τα οποία δεν προσφέρουν δυνατότητες διόρθωσης παρά μόνο μέσω διαγραφής, οδηγούν τον συνθέτη σε αφαιρετικές λύσεις που βασίζονται στην ελαχιστοποίηση των καταγεγραμμένων. Μέσα από τη συγκριτική αντιπαράθεση του αυτογράφου και του μουσικού κειμένου, όπως αυτό παρατίθεται στις σύγχρονες εκδόσεις, καταδεικνύεται ο «κωδικοποιημένος» και σε ένα βαθμό «στενογραφικός» τρόπος καταγραφής του συνθέτη, ο οποίος δυσχεραίνει αρκετά ακόμα και το έργο του εξειδικευμένου αντιγραφέα της εποχής –γεγονός που αποδεικνύεται από τα πολλαπλά λάθη των πρώτων εκδόσεων–, πολύ περισσότερο δε τον σημερινό, έστω και μουσικολογικά καταρτισμένο, αναγνώστη.

Ο **Θανάσης Τρικούπης** γεννήθηκε στην Αλεξανδρούπολη και ξεκίνησε να μαθαίνει πιάνο σε ηλικία 5 χρονών. Συνέχισε τις σπουδές του στην Αθήνα όπου πήρε το Δίπλωμα Πιάνου με καθηγητή τον Δημήτρη Τουφεξή, το Δίπλωμα Σύνθεσης με καθηγητή τον Γιάννη Ιωαννίδη και το Δίπλωμα Τσέμπαλου με καθηγητή τον Θωμά Καραχάλιο (όλα με βαθμό Άριστα Παμψηφεί και Α΄ Βραβείο). Ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο Πιάνο στο Conservatoire Européen de Musique de Paris, δίπλα στην Chantal Stigliani και τις σπουδές Σύνθεσης στο Μουσικό Πανεπιστήμιο του Graz, με τους Beat Furrer και George Friedrich Haas (Magister der Künste με διάκριση). Ακολούθως πραγματοποίησε διδακτορικές σπουδές στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. με επιβλέπουσα καθηγήτρια την Εύη Νίκα-Σαμψών και αναγορεύτηκε διδάκτορας της Μουσικολογίας-Μουσικοπαιδαγωγικής με βαθμό Άριστα. Επίσης είναι απόφοιτος του τμήματος Μηχ/γων – Μηχ/κών του Ε.Μ.Π. Σε καλλιτεχνικό επίπεδο (ως διευθυντής χορωδίας, ορχήστρας και μουσικών συνόλων, ως σολίστ πιάνου, τσέμπαλου και ως συνθέτης) έχει συνεργαστεί με πολλούς καλλιτεχνικούς φορείς, όπως: Ακαδημαϊκές Συμφωνικές Ορχήστρες του Πανεπιστημίου της Ανδριανούπολης και του Ε.Μ.Π., Συμφωνική Ορχήστρα της πόλης του Eskisehir, με το Πανεπιστήμιο του Bielefeld, το Ελληνικό Συγκρότημα Σύγχρονης Μουσικής, το Ensemble Neuer Musik του Μουσικού Πανεπιστημίου του Graz, το Musikforum και Hörfest της πόλης του Graz, με τον Σύνδεσμο Ελλήνων Ακαδημαϊκών του Βερολίνου, την Ένωση Ελλήνων Μουσουργών, τους Οργανισμούς των Μεγάλων Μουσικής Αθηνών και Θεσσαλονίκης, τη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης, τον Γαλλοελληνικό Σύνδεσμο Αθηνών, το Ινστιτούτο Goethe, το Αμερικανικό Κολλέγιο, με τους Γερμανοελληνικούς Συλλόγους του Dortmund και του Wuppertal, με διάφορα φεστιβάλ (Ρόδου, Μυκόνου, Σύρου, Ζακύνθου, Λευκάδας), κ.α. Ως πιανίστας διακρίθηκε το 1991 κερδίζοντας το Α΄ Βραβείο σε Πανελλήνιο Διαγωνισμό Πιάνου. Έργα του έχουν παιχτεί στην Ελλάδα, στην Αγγλία, στη Γερμανία και στην Αυστρία. Έχει δώσει πρώτες πανελλήνιες εκτελέσεις έργων των Liszt, Dutilleux και Zimmermann καθώς και πρώτες παγκόσμιες εκτελέσεις έργων διαφόρων σύγχρονων Ελλήνων Συνθετών και έχει ηχογραφήσει για τη δισκογραφική εταιρεία «Lyra». Έχει διδάξει πιάνο και ανώτερα θεωρητικά της μουσικής στο Μουσικό Τμήμα του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ., στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δ.Π.Θ.

15.30-16.00

Μαρία Αλεξάνδρου: «Ο Μπετόβεν της Βυζαντινής Μουσικής», Πέτρος Πελοποννήσιος».

Ομάδα Παλαιογραφίας Βυζαντινής Μουσικής από το ΤΜΣ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Η μικρή μας μουσικοεκπαιδευτική παράσταση εμπέυστηκε από τα λόγια του καθηγητή Γρηγορίου Στάθη: 'Ο Πέτρος Πελοποννήσιος είναι ο Μπετόβεν της Βυζαντινής Μουσικής'. Ακολουθώντας κάποιους βασικούς άξονες της έκθεσης Goya & Beethoven, θα θίξουμε, συγκριτικά, θέματα όπως (α) η φύση, (β) η χαρά και η αδελφοσύνη, (γ) οι πολιτικοί ηγέτες, στη ζωή και το έργο του Πέτρου Πελοποννησίου (περ. 1735-† 1778) και του Μπετόβεν. Η αναφορά στην σημαντικότερη εργογραφία του Πέτρου Πελοποννησίου πλαισιώνεται από μουσικά παραδείγματα παρμένα από συνθέσεις του που αφορούν την εκκλησιαστική και την κοσμική μουσική.

Η **Ομάδα Παλαιογραφίας Βυζαντινής Μουσικής** ιδρύθηκε το 2006 και λειτουργεί ως ένα μικρό εργαστήριο, που συμπληρώνει το μάθημα Παλαιογραφίας Βυζαντινής Μουσικής στο ΤΜΣ του ΑΠΘ. Φέρει χαρακτήρα εκπαιδευτικό και πειραματικό. Έχει ως σκοπό τη διεύρυνση και εμπάθυνση γνώσεων σχετικά με την παλαιά βυζαντινή παρασημαντική, την αναζήτηση νέων προσεγγίσεων στη διδασκαλία Παλαιογραφίας της Βυζαντινής Μουσικής και την ετοιμασία μελλόντων επιστημών στον τομέα αυτό. Ταυτόχρονα, η Ομάδα είναι ανοιχτή και προς την κοινωνία, θέλοντας να φέρει την ομορφιά του βυζαντινού μουσικού θησαυρού και προς το ευρύτερο κοινό. Ψάλλουμε από τα ίδια τα χειρόγραφα, δοκιμάζοντας και συζητώντας τα μουσικά αποτελέσματα που προκύπτουν από ευθεία ανάγνωση της πρωτότυπης γραφής, από τις εξηγήσεις του 19^{ου} αι. ή από διάφορες άλλες ερμηνείες, σύμφωνα με τα πορίσματα της σύγχρονης μουσικολογικής έρευνας. Η πυξίδα μας είναι η προφορική παράδοση της ελληνικής εκκλησιαστικής μουσικής. Η Ομάδα συνεργάζεται με παραδοσιακούς ψάλτες και με διάφορα άλλα σχήματα. Μέχρι σήμερα πραγματοποίησε σειρά εισηγήσεων σε διεθνή συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, καθώς και συναυλίες και διάφορες άλλες παραστάσεις. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τους κυρίους καθηγητές Δρ. Ιωάννη Λιάκο και Δρ. Αντώνη Κωνσταντινίδη για τη ξεχωριστή τους συμβολή στο έργο της Ομάδας. Υπεύθυνη της Ομάδας είναι η Μαρία Αλεξάνδρου, επίκουρη καθηγήτρια του ΤΜΣ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

17.00-17.30

Κώστας Χάρδας: «Ορίζοντας την έμπνευση: Οι επανερμηνείες της μορφής σονάτας στις Σονάτες για πιάνο του Beethoven».

Περίληψη: Αφορμή για την παρούσα ανακοίνωση υπήρξε η Σονάτα σε Λα^b μείζονα, έργο 26, του Beethoven, ένα έργο το οποίο εκτίθεται στην έκθεση του Τελλογλείου Ιδρύματος. Η συγκεκριμένη σονάτα, αντίθετα με την προσδοκία που γεννούσε στους ακροατές της εποχής ο τίτλος, δεν αρχίζει με μία μορφή σονάτας. Πρόκειται για το έργο ένα μέρος του οποίου εκτελεί ο Franz Liszt στο γνωστό πίνακα του Josef Danhauser (*Liszt am Flügel*), ο οποίος αποτυπώνει τη φανταστική συνάντηση πολλών εκπροσώπων του ρομαντικού κινήματος στις τέχνες. Στον συγκεκριμένο πίνακα η οπτική αναφορά στον Beethoven γίνεται με την προτομή του, η οποία δεσπόζει πάνω στο πιάνο που παίζει ο Liszt και πάνω στην οποία συναντιούνται οι ματιές όλων των ρομαντικών συνθετών της φανταστικής συνάντησης. Η δεσπόζουσα παρουσία του Beethoven εκφράζει απερίφραστα την υποδοχή του από την εποχή του ρομαντισμού (ο πίνακας ολοκληρώθηκε το 1840) έως, σε μεγάλο βαθμό, και σήμερα, ως το σύμβολο του ηρωικού καλλιτέχνη, ο οποίος, αμφισβητώντας τις προϋπάρχουσες νόρμες καλλιτεχνικής έκφρασης, απελευθέρωσε την ανάγκη αυτοέκφρασης, ορίζοντας, ουσιαστικά, την εξέχουσα ρομαντική αισθητική κατηγορία της έμπνευσης της καλλιτεχνικής μεγαλοφυΐας. Με αναλυτικές και ακουστικές αναφορές σε σονάτες από όλες τις περιόδους της δημιουργικότητας του Beethoven, η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να ιχνηλατήσει την 'πάλη' του συνθέτη με τη μορφή σονάτας, εντοπίζοντας στοιχεία των οποίων η μοναδικότητα γίνεται αντιληπτή αν συγκριθούν με τις προϋπάρχουσες νόρμες για τη μορφή σονάτας που είχε ως πιθανά ακουστικά σενάρια ο ακροατής της εποχής του.

Ο **Κώστας Χάρδας** είναι λέκτορας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. Σπούδασε πιάνο και ανώτερα θεωρητικά στο Αθηναϊκό Ωδείο και συνέχισε τις σπουδές του στην Αγγλία με υποτροφία της Ακαδημίας Αθηνών. Είναι αριστούχος απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ., κάτοχος του τίτλου Master in Performance and Related Studies από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου (1997), ενώ το 2006 ολοκλήρωσε τη διδακτορική του διατριβή στο Πανεπιστήμιο του Surrey. Τα πεδία έρευνας των ανακοινώσεων και των άρθρων του είναι η ανάλυση και θεωρία της μουσικής, η νεοελληνική μουσική και η μουσική του δέκατου ένατου και του εικοστού αιώνα. Ήταν μέλος της οργανωτικής επιτροπής του Διεθνούς Συνεδρίου «Beyond the Centres: Musical Avant Gardes since 1960» (Θεσσαλονίκη 2010). Επιμελήθηκε την έκθεση «Γιάννης Α. Παπαϊωάννου, ο Συνθέτης, ο Δάσκαλος: Αναζήτηση και Πρωτοπορία» (2004) για το Μουσείο Μπενάκη. Εργάζεται για τις κριτικές εκδόσεις έργων του Παπαϊωάννου για τον εκδοτικό οίκο Φίλιππος Νάκας. Η μονογραφία του *The music for solo piano of Yannis A. Papaioannou up to 1960 : An analytical, biographical and contextual approach* κυκλοφόρησε το 2010 από τον εκδοτικό οίκο Lambert Academic Publishing, ενώ σύντομα θα κυκλοφορήσει και στα ελληνικά. Τον Μάιο του 2008 εκλέχθηκε λέκτορας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Α.Π.Θ. στον τομέα της Συστηματικής Μουσικολογίας με έμφαση στη μουσική θεωρία και ανάλυση. Ως πιανίστας εμφανίστηκε σε ρεσιτάλ και συναυλίες μουσικής δωματίου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Αγγλία: Steinway Hall, St Martin in the Fields, κ.α., Τσεχία: Palfy Palace) και είναι μέλος του συνόλου *Piandemonium*. Αυτή την εποχή ολοκληρώνει την ηχογράφιση έργων για σόλο πιάνο και μουσικής δωματίου του Γ. Α. Παπαϊωάννου για την εταιρία Naxos. Έχει συνθέσει μουσική για θεατρικές παραγωγές.

17.30-18.00

Ιωάννης Φούλιας: «Η μουσική του Ludwig van Beethoven μέσα από τα πρώτα κείμενα περί μουσικής μορφολογίας του Heinrich Birnbach (1827-1829)».

Περίληψη: Ο Heinrich Birnbach (1793-1879), παρά το γεγονός ότι δεν συγκαταλέγεται στους γνωστότερους από τους θεωρητικούς της μουσικής του πρώτου μισού του 19ου αιώνας, είναι ένας από τους πρώτους που εξετάζει από αναλυτικής σκοπιάς έργα του Ludwig van Beethoven, σε μια σειρά δοκιμίων του που εκδίδονται αμέσως μετά τον θάνατο του μεγάλου κλασσικού, στις περιοδικές εκδόσεις *Berliner Allgemeine Musikalische Zeitung* (1827-1828) και *Caecilia* (1829). Στα δοκίμια αυτά, ο συγγραφέας καταγίνεται κατά τρόπον συστηματικό με τις αρμονικές και θεματικές προδιαγραφές πρωτίστως των μορφών σονάτας και δευτερευόντως άλλων δομικών προτύπων (διαφόρων μορφών “ρόντο”, παραλλαγών και μενουέττων / scherzi) μέσα από πραγματολογικές παρατηρήσεις και αναλύσεις επιλεγμένων συνθέσεων του Haydn, του Mozart, του Beethoven, καθώς και άλλων συνθετών των αρχών του 19ου αιώνας. Στην παρούσα εργασία, λοιπόν, επιχειρείται μια κριτική επισκόπηση των μορφολογικών δεδομένων που απορρέουν από τα κείμενα του Birnbach, παράλληλα με μια σύγχρονη αποτίμηση των αναλυτικών του επισημάνσεων επί συγκεκριμένων έργων του Beethoven, αφ’ ενός, αλλά και της γενικότερης συμβολής της μπετοβενικής δημιουργίας στην διαμόρφωση των θεωρητικών του απόψεων, αφ’ ετέρου.

Ο **Ιωάννης Φούλιας** είναι Λέκτορας «Συστηματικής Μουσικολογίας. Θεωρίας της Μουσικής (18ου-19ου αιώνας)» στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (προσωπική ιστοσελίδα: <http://users.uoa.gr/~foulias>). Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1976. Μαθήματα μουσικής ξεκίνησε το 1989 στο Δημοτικό Ωδείο Καλαμάτας, απ’ όπου έλαβε τα πτυχία Αρμονίας (1994), Αντιστιξέως (1996), Φούγκας (1998) και Πιάνου (1998). Το 1994 εισήχθη στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, από το οποίο απεφοίτησε ως αριστούχος το 1999 και στο οποίο υποστήριξε επιτυχώς την διδακτορική του διατριβή στην μουσικολογία το 2005 (*Αργά μέρη σε μορφές σονάτας στην κλασσική περίοδο. Συμβολή στην εξέλιξη των ειδών και των δομικών τύπων μέσα από τα έργα των Haydn, Mozart και Beethoven*). Είναι μέλος της Συντακτικής και της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού *Πολυφωνία* καθώς και των αντίστοιχων επιτροπών του περιοδικού *Μουσικολογία*. Έχει επίσης συμμετάσχει στο διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα RIPM (Répertoire International de la Presse Musicale / Retrospective Index to Music Periodicals, 1800-1950), σε επιστημονικές ημερίδες και διεθνή συνέδρια, έχει δημοσιεύσει πρωτότυπα άρθρα και μεταφράσεις σε μουσικολογικά και

μουσικά περιοδικά καθώς και σε άλλες επιστημονικές εκδόσεις, και έχει συνεργασθεί επί σειρά ετών με τον Τομέα Εκδόσεων του Οργανισμού Μεγάλου Μουσικής Αθηνών και την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών ως συντάκτης σημειωμάτων σε προγράμματα συναυλιών. Έπειτα από την κυκλοφορία δύο βιβλίων σε δική του μετάφραση στα ελληνικά (Nicholas Cook, *Μουσική: Όλα όσα πρέπει να γνωρίζετε*, Ελληνικά Γράμματα – Το Βήμα, Αθήνα 2007, και Κωνσταντίνος Φλώρος, *Gustav Mahler – Οραματιστής και δυνάστης. Προσωπογραφία μιας προσωπικότητας*, Νεφέλη, Αθήνα 2010), η πρωτότυπη μελέτη του με τίτλο *Οι δύο σονάτες για πιάνο του Δημήτρη Μητρόπουλου: Από τον ύστερο ρομαντισμό στην Εθνική Σχολή Μουσικής* δημοσιεύθηκε το 2011 από τον εκδοτικό οίκο «Παπαρηγορίου – Νάκας». Στα ερευνητικά του ενδιαφέροντα συγκαταλέγονται τα ακόλουθα πεδία: θεωρία των μουσικών μορφών (από τον 18ο έως τον 21ο αιώνα), εξελικτική θεώρηση ειδών και μορφών της ενόργανης μουσικής στο μπαρόκ, τον κλασικισμό και τον ρομαντισμό, μορφολογία και μουσική ανάλυση.

18.00-18.30

Γιώργος Σακαλλιέρος: «Η φούγκα στην όψιμη δημιουργική περίοδο του Beethoven».

Περίληψη: Η σχέση του Beethoven με τη φούγκα και τις μιμητικές αντιστικτικές μορφές και τεχνικές υπήρξε πολυδιάστατη, εκτείνεται συνολικά μέσα στον δημιουργικό του βίο, ενώ δεν εντάσσεται αποκλειστικά στο καθαυτό συνθετικό του έργο. Μια σειρά άμεσων και έμμεσων σχετικών αναφορών, συνδέουν όψεις του ζητήματος με διάφορα στάδια της ζωής του συνθέτη, ακόμα και από τα πρώτα χρόνια των μουσικών του σπουδών στη Βόννη ή την πρώτη περίοδο της Βιέννης (από το 1792 και μετά). Μεταξύ άλλων, αφορούν στις σπουδές του Beethoven με σημαντικούς θεωρητικούς και συνθέτες, τις σχέσεις του με διάφορους ευγενείς της εποχής, αλλά και τη βαθιά γνώση των παλαιότερων θεωρητικών και πρακτικών μουσικών πηγών. Η εισήγηση επικεντρώνεται αρχικά στους τρόπους που οι παραπάνω παράμετροι αφομοιώνονται ή επηρεάζουν δημιουργικά το συνθετικό του έργο, ειδικά αυτό της τελευταίας δεκαετίας (1817-1826). Εν συνεχεία, μέσω της προσέγγισης συγκεκριμένων μουσικών παραδειγμάτων και ακρόασής τους, διατυπώνονται ερμηνευτικές απόψεις επάνω σε επιλεγμένα δείγματα εφαρμογών φούγκας στο όψιμο έργο του Beethoven, με έμφαση σε ζητήματα υφής, τεχνικής, δομικής σύλληψης, καθώς και επιδράσεων από άλλους συνθέτες.

Ο **Γιώργος Σακαλλιέρος** είναι λέκτορας ιστορικής μουσικολογίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με έμφαση στη μελέτη της νεοελληνικής μουσικής (19ος-20ος αι.). Γεννήθηκε στο Tübingen της Γερμανίας (1972). Είναι διδάκτωρ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών (2005) και αριστούχος απόφοιτος του αντίστοιχου Τμήματος του Α.Π.Θ. (1996). Επίσης, είναι διπλωματούχος σύνθεσης, ανωτέρων θεωρητικών (τάξη Α. Μπαλτά) και κιθάρας από το Ωδείο Μουσικό Κολλέγιο Θεσσαλονίκης. Έχει πραγματοποιήσει επιστημονικές ανακοινώσεις σε διεθνή συνέδρια μουσικολογίας και ελληνικής φιλολογίας στην Ελλάδα και το εξωτερικό και έχει δημοσιεύσει ελληνικά και ξενόγλωσσα επιστημονικά μουσικολογικά άρθρα. Είναι συγγραφέας του βιβλίου *Γιάννης Κωνσταντινίδης (1903-1984). Ζωή, έργο και συνθετικό ύφος* (Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2010). Ως συνθέτης, έχει γράψει έργα για ορχήστρα, ορχήστρα και χορωδία, σύνολα μουσικής δωματίου, φωνητικά σύνολα αλλά και για σόλο όργανα. Έχει κερδίσει το Α΄ βραβείο στον 1ο Πανελλήνιο Διαγωνισμό Σύνθεσης «στη μνήμη Δ. Δραγατάκη» της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών (2004) και έργα του έχουν παιχθεί σε Αθήνα (Μέγαρο Μουσικής Αθηνών) και Θεσσαλονίκη. Είναι τακτικό μέλος της Διεθνούς Μουσικολογικής Εταιρίας (IMS) και της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών.

18.30-19.00

Νίκος Μαλιάρας: «Συγχορδιακές και θεματικές ασυμβατότητες στο συμφωνικό έργο του Μπετόβεν. Μερικές επισημάνσεις».

Περίληψη: Το πεδίο της μουσικής ανάλυσης προσφέρει πάντοτε τη δυνατότητα για γόνιμες σκέψεις πάνω στο έργο των μεγάλων κλασικών: Σκέψεις που αποδεικνύονται όλο και πιο ενδιαφέρουσες όταν καταφέρνουμε να ξεφύγουμε από περιοριστικά αναλυτικά μοντέλα και προσεγγίζουμε συγκεκριμένα μουσικά δεδομένα όχι μόνο ως μέρος μιας ευρύτερης

μορφολογικής ή αρμονικής ανάλυσης, αλλά ως αυθύπαρκτα και αυτεξούσια μουσικά μεγέθη. Έτσι, βασικές παράμετροι της δυτικοευρωπαϊκής μουσικής παράδοσης, όπως η συγχορδία ή το θέμα, εξετάζονται ως προς την αυτόνομη μουσική τους αξία. Στην εισήγηση αυτή θα γίνει η προσπάθεια να σταχυολογηθούν και να εξεταστούν με τη ματιά αυτή μερικά παραδείγματα από το μπετοβενικό συμφωνικό έργο, που ανταποκρίνονται μάλιστα σε καίριες στιγμές της δημιουργίας του, που δεν ακολουθούν το «κανονικό» ή το «αναμενόμενο» και ξεφεύγουν και από αυτόν τον ούτως ή άλλως αντισυμβατικό χειρισμό των μουσικών μέσων από τον μεγάλο δημιουργό.

Ο **Νίκος Μαλιάρας** γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε φιλολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και πιάνο στο Εθνικό Ωδείο Αθηνών. Στη συνέχεια πραγματοποίησε για μεταπτυχιακές σπουδές Βυζαντινής Φιλολογίας και Ιστορίας, Μουσικολογίας και Μουσικοπαιδαγωγικών στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου, τις οποίες ολοκλήρωσε τη λήψη πτυχίου Magister Artium (M.A.) το 1988 (η διπλωματική του εργασία είχε θέμα τη μορφολογική δομή των πρώιμων κουαρτέτων για έγχορδα του Haydn) και διδακτορικού διπλώματος «μετά μεγάλου επαίνου» το 1990. Το θέμα της διδακτορικής του διατριβής, που εντάχθηκε τιμητικά στις εκδόσεις του Πανεπιστημίου, ήταν: «Το όργανο στη βυζαντινή αυλική τελετουργία του 9ου και του 10ου αιώνα – μια έρευνα των πηγών» (στη γερμανική γλώσσα). Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Γερμανία υπηρέτησε και ως επιστημονικός συνεργάτης του Πανεπιστημίου του Μονάχου. Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα, υπηρέτησε αρχικά ως ειδικός επιστήμων Μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, ενώ το 1995 εξελέγη μέλος ΔΕΠ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπου και διδάσκει ανελλιπώς μέχρι σήμερα μαθήματα Ιστορίας της Μουσικής, Ιστορίας των Μουσικών Οργάνων και Μουσικής Ανάλυσης, και επιβλέπει Σεμινάρια ανάλογου περιεχομένου. Από τον Σεπτέμβριο του 2010 είναι Πρόεδρος του Τμήματος. Έχει δημοσιεύσει τέσσερα βιβλία, πολλά άρθρα και κείμενα σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά, έχει συμμετάσχει σε διεθνή συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό και υπήρξε συνεργάτης και επιμελητής εκδόσεων του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών, όπου έχει δημοσιεύσει πολλές μελέτες του. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην αναλυτική μελέτη της μουσικής του Μανώλη Καλομοίρη και άλλων εκπροσώπων της Εθνικής Σχολής, καθώς και στην εξερεύνηση του πεδίου της βυζαντινής κοσμικής μουσικής και των μουσικών οργάνων μέσα από τις ιστορικές, φιλολογικές, αρχαιολογικές και εικονογραφικές πηγές. Έχει μελετήσει επίσης ιδιαίτερα το έργο των Μπαχ, Μπραμς, Σοπέν και Στραβίνσκυ και έχει δημοσιεύσει σχετικές μελέτες. Είναι διευθυντής της Πανεπιστημιακής Χορωδίας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών από την ίδρυσή της (1998) και της Παιδικής Χορωδίας «Μανώλης Καλομοίρης». Είναι ακόμη Πρόεδρος του Δ.Σ. της Αθηναϊκής Συμφωνικής Ορχήστρας Νέων (ΑΣΟΝ), Γενικός Γραμματέας του Συλλόγου «Μανώλης Καλομοίρης» και μέλος του Συλλόγου των Φίλων της Ελληνικής Μουσικής Βιβλιοθήκης.

Επιστημονική Ημερίδα «Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Τμήμα Μουσικών Σπουδών Α.Π.Θ.

Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών Α.Π.Θ.

Πέμπτη, 19 Ιανουαρίου 2012

Ludwig van Beethoven (1770-1827)
Συναυλία με έργα μουσικής δωματίου

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄

Violinsonate Op. 24

I. Allegro

II. Adagio molto espressivo

III. Scherzo. Allegro molto – Trio

IV. Rondo. Allegro ma non troppo

ΜΕΡΟΣ Β΄

Klaviertrio Op. 1, Nr. 3

I. Allegro con brio

II. Andante cantabile con Variazioni

III. Menuetto. Quasi Allegro – Trio

IV. Finale. Prestissimo

Όμηρος Γιαβρούμης, βιολί
Θεοδώρα Παναγιωτίδου, τσέλο
Θανάσης Τρικούπης, πιάνο

Έναρξη, ώρα 20.00

Ludwig van Beethoven
(1770-1827)

